

ר' נח - ש' י' פ

דרישות - על פי הכתובת :
בית-הספר לבנות, יפו, ארץ-ישראל.

טבריה מ. יקוני

קמץ-עלים

זכר

לאה סטופניקר

ליום מלאת שנה אחת למותה.

הוצאת בית הספר לבנות ביפו. - התרפ"ה.

דפוס "אחדות", תל-אביב.

עוד מעט ויפריד הים הכחול הזה בני ובין ארץ-מוצאתי.

5. ס.

SC

Box

A-77

1867

חשוב: * - י. יחיאלי. - מיומנה. - מרשימותיה. -
זוכר חברתו. - יזכר בן-מאיר, רחל צברי.

לאה סטופניקר

נולדה בא' תשרי תר"ע. — מתה ב"ו חשון תרפ"ד.

בהוצאת חוברת קמנה זו חושב ביהים לבנות ביפו למלא חוב קדוש
 לזכר אחת התלמידות היקרות שלו, אשר במשך שנתיים וחצי קללה
 את אוירו אצילות-רוח, מסירות וקמת ישרים. נתנים כאן עלים מעטים מפרי
 רוחה, מהרהורי היצירות החילטת, המתעוררת, העורגת ושואפת, מהגיני
 הנעורים המפכים למגע יד-המבע המהורה, או יד-החיים בסבך שאולותיהם
 ופגעייהם. יצרה רכה עדין, כמעט תינוקת, ותפסת הרשמים ודרכי הבעתם
 מעירים כבר על התנכשות רוחנית מסוימת וכשרון ספרותי בסופה. לא לפי
 גילה ידעה נפש צעירה זו להרגיש, לבקר ולהביע, לא לפי גילה העמיקה
 בשאלות שנתקלה בהן בחיים ובספרים. החיים ותפקיד האדם בהם, הנבונה
 המוסרית לשם החיים, מסירות הנפש בעד העם — אלה היו תמיד בראש
 הרהוריה וחלומותיה. וכסה אהבה את א"י, את זו המולדת החדשה שמצאה
 בחסה הרעת! כהפרי מן החיים כן נפרדה מהארץ בעלותה על האניה
 לעשות דרכה לאטריקה. כאלו חשה בקצה המחכה לה שם מחוץ לנבולות
 ארצה-המדתה, כאלו נבא לה לבה, כי חייה יחמו בקאם הקשר החי בינה
 ובין מולדתה.

נפש זו, לאה קסופניקר ז"ל, נולדה בוולין, באחד הכפרים
 הרוסים שעי' העירה ליובר, בראשית שנת תר"ע. מקטנותה הכירו בה
 כשרונות יוצאים מהכלל, שאולותיה ואפן דבורה היו מפליאים. בתשוקה עזה
 היתה שומעת את ספורי אמה, אך יותר מזה אהבה לספר בעצמה. את
 הקריאה הרומית למדה כמעט מאליה, ובתאווה התמסרה לקריאת ספרות-
 היצרים הרומית, בהיותה בת שבע שנים — כותבת האם — בשעה שאכרי

אוקרינה, אחרי המהפכה ברוסיה, התחילו מתחילים ומשמרים כל האבאים לידם, מנתה אלי פעם לאה, שהיתה מאוינה תמיד לשיחות הגדולים, בשאלה: אמא, מה את חושבת, מה היה אומר עתה מוקרטס, לו קם מקברו? וראי שהיה מצטער מאד, בראותו מה עושים בני האדם בהפס!

בתקף המאורעות ברוסיה עברה משפחתה של לאה לעיר יקרינוסלב, שם למדה בנמסיה רוסית ונתקשרה מאד למיסר, לחברותיה ולכל הסביבה הרוסית. גם אחרי עובד את רוסיה מלאה נפשה גענועים, למולדת-חורגת, זו, היא גם מתבישת ברשומותיה אלה אל, המולדת המתנכרת ומתאמצת לעקום מלכה.

לארץ באה המשפחה באביב תרפ"א. לאה יחד עם אחותה נכנסו לביה"ס לבנות. הוץ מקריאה הסבנית לא ידעו מהלשון העברית מאומה והטורים בחנו אותן ברוסית. למרות זה נתקבלו למהלקה הששית. עברו רק שבועות מספר והילדות התחילו מבינות את השעורים, וגם משתתפות בהם. במשך זמן קצר היתה לאה לתלמידה הראשונה במהלקה, ביחוד בלמודים ההוכניים, הבוריה שהיו נכתבים בשבועות הראשונים ברוסית, נעשו לחבורים עבריים גמורים מצד חכנם וצורתם. עיניה הגדולות והבהירות היו פקיותות תמיד לרוחה וחביעו רביקשב ומחשכה. צנועה בכל הליכותיה, נתחבבה ונתכבדה על כל בנות מהלקה, שאהבה אהבת נפש.

פרוצם לאישוער של התפתחות והתעסקות עבר עליה במשך התקופה הקצרה שהיתה בארץ. נעורו בה כחות-יצירה עוים, שהלכו הלון וגירל, הלון וחמום עד... עד שבאה המציאות האכזרית ושמה לאל את הכל. בגלל המצוקה החמירת הקשה, ששררה בארץ בשנת תרפ"ג, הוכרחה המשפחה, שבאה לאי ע"ס להשתקע בה, להעקר שוב ולגדוד לאמריקה. לאה לא רצתה בשום אופן לעזוב את הארץ וחבלה תחבולות כיצר להשאיר בה יחידה, בלי עזרת ההורים. אלו היו תחבולות גלות מיואשת, נאותות

נאמצעים רחוקים מהמציאות. לבסוף הסכימה לשאת את גורל המשפחה כלה, מתוך תקווה לשוב לאחר שנים אחדות, עובדה בכ"ס אב את הארץ. וותר גרובאה מכלנו — כותבת האם — היתה, כמובן, לאה. עיניה הגדולות זביעו כל כך הרבה צער.

באניה הצמננה והלתה במהלכה האנושה ששמה קץ לחייה ולכל תלומותיה. מה שנראה תחלה להצטננות רגילה, לקרחת עוברת, היה-מהלכת נשחפת המחירה. בכל ימי מהלכת לא פסקה מהנות בספר-התנ"ך; גם הנגעים האחרונים דובכו שפתיה פסיקים ממנו. חולה, קרובה לקצה, הובאה לאי-הרמעות, מקום בו מתה לאחר עשרים וארבעה ימים, ב"ז חשון תרפ"ד, הובלה לקברות בברוקלין.

יחי זכר נשמתה המהורה ברוך!

י. יחיאלי.

מיומנה.

אני אוהבת דברים, שיש בהם, לפחות, איוו לחלוחית
 על דמיון, והחשבון כה יבש ופשוט. לבת-שבע יש תענוג
 ופתרון-שאלות, ולי זה רק שעור. לעומת זאת כמה אני אוהבת
 ובורים! — — — מחר יהיה מיוול לעיר-גנים, אם יהיה היום
 זה. לי אין רצון ללכת. חבל להחמיר חבור. הלאי וירד
 שם מחר.

המצב רע מאד בזמן האחרון. עבודה אין והמעטה שישנה
 ושה עד מאד. אבא... הציע... יסע... לאמריקה, ואנו נשאר
 זה ל-7-8 חדשים. אנחנו נגמור בזמן זה את בית-הספר, ונבוא
 לנו אליו. אך אנכי איני רוצה בזה. אני חושבת לעשות כך:
 גמרי את בית-הספר... אבקש לי מקום בסמינר... בודאי יתנו
 לי עבודה באיזה מקום שהוא. לי לא איכפת, אם אפילו
 איזה חור נדה, אפילו בעבר הירדן. הרבה איני רוצה; אוכל,
 יונה וששש לירות לחודש. הלאי ואקבל משרה כזו!

שוב מדברים על אורות הנסיעה. אוי, אוי, מה אעשה?
לנסוע לא אסע, ואיך אשאר?

אמא לא תתן לי להשאר, וגם לי קשה להשאר.
אמרתי לאמא, כי אוכל לעבוד והצעת לי הצעה, שעל
פיה יש לי כבר שלשה פונטים בערך. — — — אמא צחקה
לזה, ולמה? אינני יודעת. כאשר ספרתי לאסתר את החלטתי,
אמרה, כי מפתחת היא מפני קלקול מוסרי. הן, מפני זה אין
לפחד! אני מרגישה את עצמי די חזקה במוכן המוסרי. אולי
יותר מאשר במובן הפיסי. אני חושבת לצבור לאט-לאט כסף
ומלבד זה אמא תשאיר לי את מחיר כרטיס הספינה שלי
ושאר הוצאות-הדרך. באופן כזה אוכל לגמור את הסמינר, ואז
אהיה מורה... ואמסור את הדינרים. — — —

הנסיעה כמעט קלטה... אך אני לא אסע. איני רוצה...
איני רוצה...

כעת קראתי את הניצוץ הקטן של לידיה משרסקיה.
כמה יפה כותבת הסיפור! כמה טבעי מתוארים חיי ילדה
מסננה, אשר נסעה מביתה ללמוד בעיר גדולה, ושם מתה
משהפת! כמה סבלה הילדה בהשארה בפעם הראשונה בלי
אמא...

אני יודעת: גם אני אסבול והרבה אסבול, אך זה הכל
לא כל כך גורא. רבים הם היסורים בעולם, יפליגו גם בחבלי
חלק מהם. אני יודעת, כי אתגעגע לבית, למשפחה, כי קשה
עד מאד יהיה לי להשאר בודדה... אך אני מרגישה בי די
כחות לסבול הכל — ורק להשאר בארץ-ישראל.
...כמה אוהבת אני את אמא... הה, כמה קשה להפרד
מסננה...

ומצאתי כעת מוצא אחר, אך מי יודע, אם הוא טוב.
אני שניתני את החלטתי. הלמובנה? טיו תמוז.

— — —
אנחנו נוסעות לירושלים, יריחו, חברון — לשבוע שלם.
אני כל כך שמחה, שגם לכתוב אני יכולה. אקח אתי את
היומן וארשום הכל. — — —
הנה בפעם הראשונה אפרד מהבית לשבוע שלם. אם
אתגעגע ואהיה עצובה מאד, סמן שאסבול הרבה, אם ארצה
להשאר.

— — —
רח' ניסן, 9 בערב.

הנה אנחנו כבר בירושלים. — — — מרוב רשמים איני
יכולה לפרוט בהם. — — — מסגר-עומר — במקום בית-המקדש.
איוה יופי, איוה קדושה! חלצנו את הנעלים כדי לא לטמא

את המקדש... לא יכלו היהודים למצוא את השרידים ולחדש אותם, צריכים הערבים לעזור להם. — — — אך קנאה מתעוררת בלב למראה עושר לא לנו וקדושה זרה. אך דבר אחד שייך לנו, הוא הכותל המערבי החרב. היינו גם שם. שומם, שחור מסביב... — — — צר שם עד דמעות, אך לא כל כך על בית המקדש שחריב, כי אם על הכותל שנשאר. הוא אך מזכיר, עד כמה מגיעה אפסות-היהודים. — — — כל דבר הקדוש לעם אחד אינו צריך להראות לסקרנים. — — —

מבצלאלי הלכנו לבית-הספר לעורים. — — — לו פתאם נסגרו עיני לנצח ולא הייתי רואה יותר כלום, לא את העולם הרהב כלו, לא את השמש המאירה, לא את המשפחה והחברותו כמה זה היה נורא, לו הייתי שוכחת אפילו את פני אמא! ולא די להם, כי הם סובלים כל כך, עוד מבקרים אותם תורים סקרנים.

יום שלישי, ג' ניסן.

נסענו לחברון. — — — ראינו את הגיטו. נורא! כמה מזוהם וצר! איך יכלו שם אנשים לחיות? אך יותר נכון: איך חיים שם אנשים? — — —

אני עיפה קצת מהדרך. בכלל מצב-רוח רע. אולי יריתו תפוז את המרה השחורה. — — —

מוצאי שבת, ז' ניסן.

אני כבר כותבת בכית. — — — ביום ד' בקרנו את הקברים: קברי המלכים וקברי הסנהדרין. איוה הוד ומורא למערות האפלות האלה!

לכלבא שבועי ירדנו בנרות. שם הבהלתי את כלם... נכנסתי הראשונה ושכבתי בקבר אפל. ננשה אלי חמר, שמה נר להנלי וצעקה: הנה מת אחד נשאר! הילדות נבהלו. אסתר כמעט התעלפה... — — — אני בכלל איני מפחדת מפני חושך ומתים. המות אינו נורא כמו החיים. משאונם יש לפחד יותר מאשר מן המקלט השקט של המות. — — —

הנסיעה ליריתו היתה נפלאה... רוח חרישית השיבה את נפשנו... אך פתאם באה מחלת הנענועים, ראשונה חלתה שושנה — — — אחריה תיכף אנכי.

לא בכיתי כמות, אך הרגשתי את עצמי עצובה מאד. המרה השחורה התנברה ביתר שאת וביתר עוז. כל הדרך שכבתי לי בהרהורי. — — — באנו לים-המלח. — — — אני שכבתי על האבנים נגד השמש בעינים עצומות ונהנית. הקרנים עברו דרך עפעפי וכאלו נשקו את עיני. טוב היה לי. — — — אך אחר שקמתי וישבתי באוטו כאלו הוסר עצבוני בורוע. המרה השחורה כאלו טבעה ביס-המלח.

גם הוא, הירדן, אינו יפה כפי שהארתיו לי, צר. עברנו
בנשר לעברי-הירדן מזרחה, חוץ לארץ. רק במקום אחד יפה
הירדן: במקום שהוא נשפך ליסדהמלח. — — —

ט' איר, יום רביעי.

הרבה זמן לא כתבתי. אחר המיול הליתי. וגם כעת
הצירחולה אני. לפחות, אמא לא נתנה ללכת לבית-הספר.
כמה נמאס עלי הכל! החיים — אין להם כבר שום
ערך בשבילי.
תקוה — יודעת אני — לא תתגשם, ואחר זה האם
כדאי לחיות? רע לי, רע...

י' איר, יום חמישי.

כל יום אתמול שכבתי. בלידה היה לי גם קצת חום.
אך אין דבר: זה יעבור. אויה רגש בלתי-ברור לוחץ את לבי.
כמו דמעות שמות מהנק לצוארי. לפעמים יש לי רצון למות,
להרדם וחסל.
לפעמים יש לי רצון, כי תתעורר רוח-שמחה בקרבי,
כי ארצה חיים, כדי שאוכל למסרם לכל נענה ומרירות. יש
לי רצון להוביש את דמעותי-הכל. — — — אך פתאם ונוכרת

אני, כי אי-אפשר הדבר, כי בת 18 אני כעת. אהה! כמה זמן
יעבור עד שאוכל לעשות את אשר ארצה!
מה לי כל הזמן — איני יודעת. הראש והלב
נואכים. — — —

ערב-שבת, ג' סיון.

למה כתבתי קודם בכל-כך יאוש? קראתי ונבהלתי. כן,
יש לפעמים שקשה לסבול, אך כעת אתאמץ למשול ברוחי.
תקוה ותו עקרי-החיים. — — — טוב לצאת בקרי-החיים! רק
מוני לב בורחים מהמערכה. גבורה היא להשאר בחיים ולסבול —
ולא למות לפני הזמן. אל יאוש! — — — סבלנות,
סבלנות! — — —
שאלוני לא מומן: האמת, כי אני אוהבת את ארצי
יותר מהורי?

מה יכולתי לענות? אני בעצמי איני יודעת. הדבר
יחברר, כאשר יתגשו שני המגנישים. הלואי שלא יתגשו.
הלואי ויתחברו יחד!
ואם גם יתגשו, אני הושבת, כי אהבתי לארצי
תנכר. — — — אני מוכרחה להקשר לארץ-מולדתי. גענועים
אלה נולדו אתי, כפי הנראה. אולי גירם לזה הנאון. איני
יכולה להכנע למחשבה, כי זרה אני, כי סובלים אותי
ברחמים. — — —

כ"ג סיון, בערב.

אה, את היום הזה אומר תמיד! היום קבלתי את הפונט הראשון שהשתכרתי בעמלי, זה כחודש אני מלמדת ילדה אחת, תלמידת מחלקה ה'.

בשורה טובה לי: בכוסמון ישנו סמינר עברי למורות. — אם כך... בעוד 5 שנים אסע בתור מורה עברית לארץ-ישראל. — — —

כ"ה סיון.

היום נסעו כבר רחל ואבא. בבוקר הפליגה האניה וחסל. איזה רגש מוזר. תמצית מרה נשארה בלב ורונו, רונו על הכל. כועסת אני על המקרה שרצה ככה, כועסת על עצמי, על העולם כלו.

אתמול הייתי במצבירות רע עד מאד, גם בכיתי במסתרים. אך זה רגע של חולשה היה, ויותר — גם דמעה אחת מעיני לא תצא.

כתבתי בחבורי האחרון, היום הראשון והאחרון בבית הספר, כי דרכי מסוימה וקבועה לפני: תועלת-עמי; אך כעת אני אומרת, כי זה חוג צר, תועלת-העולם ע"י עמי. זהו המבט הנכון. עמי צריך להיות הגורם לשאיפה כבירה זו של אלפי שנים כי תתנשם.

כ"ד חשוון, יום ראשון.

בוגד, מועלי — כך נשמע בכל מקום על זה שעווב את הארץ. נקרא להם בשם הנכון, נגער ידינו מהמעלי, נגער הרע מקרבנו! — צועק הקונטרס — הם אבודים בשבילנו, מתים בל יקמו!

שקר, שקר! ראשית — לא בגד זה. אין אף אחד נוסע ברצונו. שנית — לא אבודים הם הנוסעים. שוב ישבו וגם זמן קצר לא יבטלו, גם בגלות יפעלו.

ובכל זאת הלב כואב: העליה קטנה, היציאה גדולה. היאוש כבר חודר ללבבות, ומי יודע, מה יהיה הסוף?... ואולי באמת שונה אני בחשבי, כי עלי לנסוע?... — — —

כ"א אב, ערב שבת.

היום הוא היום האחרון ללמודי בביה"ס. כמה חכיתי ליום זה, וכעת — ריקנות בלב ותו לא. היה תא בלב שהשם ביה"ס מלאו. כעת נתרוקן ואין מה שימלא אותו. — — — לא טוב להשיג את אשר קוית לו. בחיי, לא טוב! — — — למעלה מאושר אין אושר ותחתיו אסונו מתחבא (שניאור). רוצה אני למות לפני שארגיש גמרי-עבודתי, לפני שארגיש, כי אין לי מה לעשות יותר, או כי איני יכולה לעשות יותר. נו, אני נמיתי הצדה. מ'היום האחרון! — לאן הגעתי!

יום שלישי, את השעה איני יודעת, על המכסה.

הנה זה כבר היום השני אנהנו ניסעים וסביבנו רק שמים וים, שמים וים. יפה הוא הים, פרא, הפשי. באי למדתי לאהוב אותו ואת השמש. ספוגקמה גם הוא, הקר, מתלהב. כמה יפה הוא עתה, למשל: נוצץ, מזהיר מקרני השמש, מכוסה קצף לבן זעיר פה וזעיר שם, וגדמה, כי אלפי אשי תאווה נדלקים בו והוא כלו חי ורוגש.

אהר לגמרי הוא בלילה. שחור, שחור כחושך עצמו. רועש ונוהם בועף. הגלים רצים, רודפים אחרי האניה ובין הקצף — גדמה — רוקדות את מחולן השגעוני בנות-הים. וגדמה לי, כי ראיתין, כה חי גדמה הקצף, וגדמה לי, כי שמעתי מתוך המית הגלים: בואי, בואי! הן כבר מזמן את מחפשת מרגוע. קפצי אלינו ותהיי קרה ושמחה גם את כמוני. ובעומק-נפשי עניתי להן: שונות אתן. איננו מחפשת מרגוע. עוד לא עבדת, לא היה ממה להתעייף. אני לא אתחשב אתכן, אני אחיה.

וכל כך טוב נהיה לליב. כאלו איזה משא כבד נגול ממני.

יום רביעי, במספר 9 בערב, לאור החשפל הבא דרך סדק הפרוזדור.

שעמום. החיים כה חרגוניים. מתי כבר יבוא הסוף! מתי אדע את עתידתי? משיחת הגלים דולה אני הכל: על

אודות החלומות היפים, על אודות המלחמה הקשה, על אודות המשבר שעבר, על אודות הפצע שהגלד.

זה לא כלום. מה יהיה?

איני יכולה לישון. בקבינה הם. מלבד זה לא נותנת לי מנוחה המית הגלים. הם לוחשים, רוחשים, מעבירים את כל חיי לפני. ואיני יודעת, מדוע את המנוחה לא ראיתי בהם. חלומות הרבה. הוי, כמה חלמתי עד שעוררתני ידי-החיים הנסה, עד שנפגשתי עם המציאות הקרה... — — — גם כעת יש שאהב לחלום, אך פחות. בכלל אני מרגישה, כי נשמתי התחזקה, התגברה בזמן הקשה הזה. אשכב על הכר, אעצום את העינים, אולי אישן.

יום חמישי, 8½ בערב, בתא.

היום נפסקה קצת החדגוניות התמידית. ראינו בבוקר את איטליה, סיציליה וסטרומבולי. נגשנו קרוב מאד אל החוף וכל השרטוטים היו ברורים. בעיקר יפה סטרומבולי. אי שכלו הרינעש כבוי אחד. כעת, בעמקים ובחריצים שבהם קפאה הלכה, נדלים צמחים, חיים אנשים. על שרידי המות נכנים החיים. מלוע קטן אחד עוד עולה עשן. אוי להם לאנשים, אם ירצה החר לעשות להם כמו הווקף לפומפיאה.

אך בכל זאת טוב לחיות שם: הרחק מהבלי העולם ווהמתו.

בזמן אחר הייתי רוצה גם אני להיות שם, אך כעת לא
עת לחפש מנוחה.
מחר נראה את קורסיקה ואולי גם את סרדיניה.
מחרתים — מרסל.

יום ראשון, מלון-גרוממן במרסל.

את קורסיקה ראינו רק מרחוק. הארכנו בכונה את הדרך
בכדי לבוא למרסל בבוקר ולא לעמוד כל הלילה בנמל.

יום שני, חשע בערב, במלון.

הנה לא זמן נסעו ר. וב. אנחנו נשארו עוד לחודש.
לשרבורג אין נוהנים לנסוע, בפעם הראשונה בחיי נפשתי
בתרמית ובצביעות של ה"חברות" השונות. אבל זה לא הפתיע
אותי ביותר, כך חשבתי בערך גם קודם.
אבל חודש ימים כאמצע-הדרך! רחוק מהעבר ולא-קרוב
לעתיד!... כל כך קשה... לפעמים גם לכתוב איני יכולה.
והעקר — אמא מרונה, חלשה. עוד צרה זו עליה. בשבת
היום אברה הרבה-הרבה מבראותה, צריך לשמור עליה.

יום שלישי, לפנות ערב, בחדר-המלון.
זה היום השלישי אני חולה קצת. קרחת או דבר-מה
ממין זה. שטויות בכל אופן. אמא כל הזמן דואגת.

הנה כבר מתחילה השנה החדשה^(*). מה תביא לי במקום
החדש — איני יודעת. עוד הרבה-הרבה לפני עבודה ומלחמה
בחיים. קשה לעזוב את הבית ולהמצא שוב בחוץ, במקום
שהכל כה אפור וקר בשבילי. גם פנים לך לא יאירו ואבני
הרחוב והשמים מעל ראשך לך יתנכרו. לאחר שהספקת
להתחמם בחום-המולדת קשה מאד לסבול זאת.

כשנפרדתי מהאדון מ., ברכני: "הודיני בעקשנות!". נכון
מאד. העקשנות נחוצה לי עוד במדה יותר גדולה מאשר היא
ישנה בי, אך מלבד זה נחוץ גם מרץ. בלעדיו ללא הועיל
העקשנות. מרץ — אני מפחדת — עוד יהסר לי.

מה יהיה בחלומות החדשים על אודות חיי באמריקה?
אולי ישברו כמו החלומות הארצי-ישראליים וישארו גם מהם
אך רסיסים? ואולי עוד אאנה פעם בהזכרי בם ואמר כמו שאני
אומרת לעתים קרובות גם עתה: רעים, אכזרים הם החיים!
את כל היקר, הקדוש והיפה שבחלומות-האדם הם
מכלים בלי המלה, בלי רחמים... אבל אני מקוה, כי לא יהיה

(*) תרפ"ד.

כך. החלומות הראשונים לא כי היו תלויים, והאחרונים רק
כי. — — —

בעוד שלשה שבועות — באופן הכי טוב — נהיה באמר-
קה. בעוד שלשה שבועות יתחילו בשבילי החיים החדשים
בעולם החדש. לעת-עתה היה אני חיי מעבר בין שני עולמות.
לכן כה מאוסים וסקויים הם. לקרוא ועל אחת כמה וכמה
ליצור — אי-אפשר פה. גם הקדחת מפריעה. החלישה אותי
הרבה. כל הזמן אני כמו במנה מפריעה לכל. ראשית, לא
אמא ולא בת-שבע אינן יוצאות מהבית. שנית, כבר מאתים
פרנק ויותר הוציאה עלי אמא. שלישי, יכולנו לנסוע לפריז,
ובגללי יושבים. כמה אני סובלת מצב כזה!

מרשימותיה.

מעשה בנחל אחד.

(אנדה)

מהנשם הראשון, אשר טפתי נפלי כדמעות הרישות,
גולד לאדמה הרכה בן: נחל פזיו. פקה את עיניו והסתכל
סביביו והנה שמים כחולים, עצים ופרחים. לאט-לאט, באהבה,
לטף בנליו הרכים את פרחי החן, והם נענעו לו בראשיהם
הקטנים וספרו לו מאגדות הרוח השוכב. ומה טוב היה לקפץ
על הלוקי האבנים ולרוץ פעם בנחת ופעם במפלי מים פעושים.
בלילה, כאשר ייעף כל העולם וישן, ירדם גם הנחל
שלנו. הרשיחש תלחשנה שפתיו מתוך שנה. ברחמים, כאם
אוהבת, תביט עליו הלבנה מלמעלה, תשפוך את זהרה הרך.
הבוכים יקרצו לבכיאותיהם אשר בנחל. והוא, אחרי משחקי
היום, ינום את שנתו בלי חלומות מהירים בחיק אמו האהובה.
ויהי היום וישק הנחל בפעם האחרונה לאמו, השפלה
הירוקה, ויזרום לו לעבר-ההרים. בעת הראשונה בתמהון הביט
סביביו, לכאורה, אותם שמים כחולים ואותה שמש מאירה, כמו

שם, אצל אמו, אך לאמתי של דבר עולם חדש לפניו: אבנים אפורות, לוחות, בלי עשב קטן, בלי פרח דל. ויבמה לו, כי עוד מעט ויחנק בתוך החומות המתות האלה. אז יאמר לבקש לו מוצא מבית-הסוהר הזה. המו גליו, העלו קצף ונפלו אין-אונים. ויאמר להלחם שנית ויחגור כחותיו, אך לשוא. ויט שכמו לסבול ויקבל אל תוכו מבלי פצות פה את כל אשר יגרוף אליו רוח-ההרים: אבק, אבנים, וזחמה... גם אבנים יקרות באו לו, אך לעתים רחוקות. ויחל להסתם לאט-לאט ועוד מעט ושקע בחול.

פתאם התעורר. זה היה בימי האביב. מראשי ההרים המושלגים ירדו פלגים צעירים, פזוים ונלהבים, ושירת החופש בפיהם. ויסיתו את הנחל למרוד. מי המליך את הסלעים עליך? מי הרשה להם לסתמך? האם לא לנו היתרון? התאזר, אחינו, אסוף כחך ומרוד!

הקשיב הנחל מתוך תנומתו לדבריהם ויחש איזו תסיסה בקרבנו. ויעורו בו כחותיו ויפקה שוב את עיניו לראות, והנה אך סלעים, סלעים סביביו. כמה אקוץ בהם, כמה אשנא אותם! — חשב בלבו.

וההרים השלולים גם לא הרגישו בהמית הפלגים הרבים. מה לנו, מושלי הנצח, ולעבדים המתפרצים מפנינו?

— ואתה, — הוסיף סלע אחד לנחל — אתה אל תעז לשמוע להם!

ואולם זאת לא יכול עוד לשאת. ויחגור שארית כחו ויזרוק את ערמת-הזחמה מתוכו ויקפיץ בשאנה אל הסלעים. — גם לעוג תלענו לי? הנה אשבור חומתכם! הוחרו, הנאיגים!

ויחל לעבוד בסתר. בלחנו את רגלי ההרים החר תחתיהם להפילם. בשקט עבר, ורק לפעמים היה מתפרץ גל נמחר בשאנת אריה ומשתתק מיד. האדונים הענקים גם לא הרגישו בנעשה בנפש-עבדם. ירעש לו, יסער — חשבו בשמעם את דתיחת זעפו — אנו נדע להשקיטו. בחמלה הביטו על הנחל וצחקו-בנו בחגיו פניהם הקרים: ההוא יתחרה בנו? הלא יפול בקרב הראשון!

והנחל עבד וחר. ובא יום גדול ויפרוץ פריץ בחומת הכלא האפורה. נודעו ההרים, אך כבר אחרו את המועד: הנחל שטף לו מחוצה להם, שאף לקרבו גלי אויר צה, ספג אור שמש חפשי. נשכר גיל ונצחון פלט מתוכו את הזחמה ואת הזחב גם יחד. מה לו ולנושנות! הלא חיים חדשים יהיה עתה!

עברו ימים. הנחל — עיף, רצוף. הרבה מגליו נפצו ביאוש אל הסלעים. הרבה מתקוותיו נהרסו. אין עוד מהום-הנוער. רק אחת בקש: מנוחה.

ואותה מצא — בקבר. יום אחד התחבר לנהר גדול ויפול
יהר אתו אל תוך הים. וגם לא ידע הים הרועש והסואן, כי
קבל אל קרבו עוד נפש חיה אחת.

על החיים והמות.

צהרים. בכל החוצות השלך הם. כאלו התעלף העולם
מהשרב. האויר הלוחט לא ינוע. גם רוח קלה לא תשוב את
נפש היקום העיפה, הכל נדם מתוך לאות.
אך הנה נקודה שחורה נראית על פני האופק, בראש
צוק-סלע, היא הולכת וגדלה, הולכת ומצטירת ברור. נשר הוא
הפורש בגאון את כנפיו וממריא בכטחה ומריץ אל על. עניו
נשויות למעלה, אל השמש. גבורת עוז נשקפת מהן. הוא עף
הלאה, הלאה, אל האור, הוא יגיע למטרתו. בהוד ירים ראשו—
כאלו כתרפו על ראשו, והכל כורע לפניו. יהי המלך לעולם!
אמנם כן: מלך הוא והחיים ממלכתו.

אשרי החי ככה!

לפנות ערב. באויר הקריר נסוך רך-געגועים אל השמש
הנוועה. המערב לוחט באש והשמש הולכת ונסחרת. גם האננס,
לאש ינועו גליו האדומים.

וסתאם קצף נראה על המים ובדבור צח ולבן נראה על
מניהם. הוא זוקק צוארו אל השמש הנוועת ו— שירת המות.

יוצאת מתוך לבו נשמעת. מלאה געגועים היא וצער על החיים
החולפים. אך גם עוז היא: מה שגנור יהיה! נמות-נא בכבוד
ולא מתוך תחנונים לשוא!
וגדמה: כל היקום מטה אזנו לשמע שירת מלך המות.
אשרי המת ככה!

כ"ד איר, תרפ"ג.

לא-ר"ג.

במה אברכך, א-ר? האאחל לך ימי אושר ועושר,
שלום ומנוחה? כי תשיני את כל מאוייך ותחיי בשלום? כי לא
תדעי לעולם דאגות וצרות? לא! לא לך ברכה זו! טוב להיות
ולהרגיש, כי חיים, להיות ולהלחם לחיים, לא להתאיש עד
מפת הדם האחרונה, להיות מסורה לשאיפה עד דפיקת הלב
האחרונה. — — —

לר-ה.

מה אכתוב לך? איני יודעת. האשביעך באהבתי ונאמנותי
לך? אם נכון הדבר, הלא יודע לך כל מלים. האבקשך
לזכרני? הן בלב אוהב לא ימה הזכר לעולם. האכתוב לך על
אודות המחכה לך ביס-החיים הסוער? הן תדעי זאת. — — —

קטע זה כבאים אחריו — כאשר רשמה בפנקסי חברותיה עם
נמר בית-הספר, זמן קצר לפני היציאה לחוץ-לארץ.

— — —
כתבתי לך שורות אחדות. התזכרנה לך אותי? התזכרתי
את הימים בהם למדנו, שחקנו ושאפנו יחד? בודאי תזכרי.
את תזכירי גם מבלי לעצער בפנקסך. מה ששוכח הלב לא
תזכרנה מלים.

יום כי יבוא, אחותי,
וכבר תהיי עיפה,
כבר תלאי בדרכך הקשה,
בוז כי תבוזי לחיים,
דרך אמת כי תבקשי ולא תמצאי —
בואי אלי אז, בואי, אחותי!
נעלעל אז יחדיו בעלי ילדותנו.
מה תכסף אז נפשנו לשוב כשהיינו!
אור נעים הוא הילדות בחיינו
ינעם לנו זכרה גם בזקנתנו.
רוך הגעגועים כי תבקשי לנפשך הכמהה —
בואי אלי, אחותי, בואי אל לאה.

החיינו חברות? זאת לא אדע. יודעת רק זה אני: תמיד
אהבתך. תמיד היה ויהיה לי נעים להביט בפניך השקטים
ועיניך הכחולות-עמוקות. תמיד נעים היה לי לשפוך לפניך
שיחי, אם גם לא הקשבת לי. — — —
הנה אנו נפרדות. כל אחת תלך בדרכה. נחפור בשבילים
שונים, אולי מתנגדים זה לזה. אולי נהיה נבדלות תכלית שנוי
במעמדנו ורוחנו. ובכל זאת... אולי תשכחי אף פעם את
הילדות וחברותיה. — — —

מ-ל! הלא תזכרי את בחינת הגמר, הבחינה הראשונה
בימי למודך... בבוקר בהיר הנך באה לבית-הספר ופתאום
בשורה מפתיעה: בחינה בהיך! את, צפצפת, כמוכן, על
המכשורות. בודאי, בודאי בחינה! — טוב, הכנסי, תראי...
את נכנסת. אוי! במחלקה — מהפכה: שלחן ירוק ארוך, כסאות
בשביל המורים — הכל לשם הבחינה. רגע עמדת נדהמה,
ופתאום קצף תקפף: באיזו רשות? מדוע לא הודיעו, מדוע?
והתנפלת בשצף על השלחן המסכן, הפכתו, השלכת
את המפה, זרקת את הכסאות, ואחר כך, עיפה מעבודה
והתרגשות, נפלת על ספסל והתחללת לבכות. איך זה, איך?
הלא לא תזכרי את 'הוקאל', את איוב... התרגנות כללית, הכל
נבוכות...

אך הנה צלצלו. מסתדרות התלמידות ונכנסות ברעש אל המחלקה. לאחר רגע — שקט. המורים יושבים. ביד רועדת הוצאת את מספרך. אחת האחרונות!...
הזמן נמשך. שואלים ושואלים ונדמה, כי לעולם לא יגיעו אליך, ופתאום: מ-ל מ.!

את הולכת בלב פועם וברעדה. לפניך פניהם המעוררים של המורים ולחש תלמידות ילד: חוק ואמין! שואלים אותך. הלא זה כל כך קל! ובשמחה את עונה על השאלות. יכולה את לשבת! — טוב מאד! מצוין! — מחלישות החברות. המורים מחכים. הנך שבה. הוי, לאן נעלם אותו פחד, אותו כעס?
רגש של גיל ושל תודה ממלא את לבך: עמדת בבחינה! —

עוד מעט, מ-ל, ותקרעי מכל זה, עוד מעט ותשטפי בזרם החיים. הרבה, בחינות ונסיונות! מחכים לך. הרבה תסבלי בכור-החיים... הלאי ותעמדי בכלם כמו שעמדת בבחינת-ילדותך!

זוכר חברתנו.

א.

זה ימים אחדים עברו מיום נסיעתך של לאה ובת-שבע, אבל רגעי הפרידה נצבים נגד עיני כאלו אך היום קרה הדבר. עדין רואה אני לפני את לאה, כשהיא חורה, מנשקת לי את נשיקתה האחרונה — נשיקה ממושכה, עצבנית — ודובכת: הצליחי, הצליחי בכל דרכיך!... והסירה מפליגה. את פניה לא ראיתי יותר: היא הסתירתם בחיק-אמה שלא לראות אותנו. הימים עוברים, ואולם הכאב והצער אינם פוחדים להפך, הם גדלים.

אני זוכרת את יום בואן לבית-ספרנו. נכנסתי וראיתי שתי תלמידות חדשות, כבנות 11-12, לבושות בגדים שווים — מעילים כחולים וכובעי קטיפה. מיד חברתי בהן בנות-ירוסיה. נגשתי ושאלתי אותן לשמותיהן ומקום-מגוריהן. מיד נחפזה הקטנה וענתה לי, כאילו פחדה שמא יפריעוה: שמי היה סוניה, אלא בעברית תקראו לי בת-שבע, והיא — לאה...! אבל לאה הפסיקה אותה: סוניה, אין צורך לדבר רוסית; לכשנלמד לדבר עברית, נספר הכל-הכל...! מיד היה נכר, שלאה מתונה.

ומאז ועד עתה, עד שהן נסעו לאמריקה, למדנו יחד, שלש שנים כמעט. כלנו הערצנו את לאה. כלנו הרגשנו, כי ילדה זו, בעלת העינים הנזרות, הופיעה אלינו מעולם אחר, מעולם נשגב יותר ונעלה.

פעם, וזה היה רק כשני חרשים אחרי כואן, ערכה המחלקה טיול למושבות-יהודה. לאה היתה כל הזמן — למרות עיפותה — שמחה ועלויה שלא כרגיל, וכל נבעה ירוקה ורעננה, כל גנה מלבבת, הביאה אותה לירי התפעלות. בהיותנו בגדרה לנו באחת המחלקות של בית-הספר על מצעות שהוצאו לנו עיי בני המושבה, שנתי נדדה, זו הפעם הראשונה ראיתי מושבה עברית ואכר יהודי. במקרה הסבות את ראשי והנה לאה יושבת על משכבה וראשה נשען על ברכיה. אינה ישנה, לאה... — בטאתי בלחש. היא הרימה ראשה וכשראתני נגשה אלי. פניתי לה מקום על ידי והתחלנו לשוחח. ואז ספרה לי כיצד עברו עליה ימי דאשית ילדותה, הרחק, בתוך כפר רוסי, שם הרגשתי עצמי — אמרה — ככת חורגת. כמה מאושרה אני עתה...!

הרבה הרבה עוד דברנו באותו ליל, עד עלות עמוד השחר. ספרתי לה זה שידעתי על יסוד המושבה גדרה, על הבידויים וסבלותם. גם ספרתי לה את הספור, בין אדני השדה לבין בני יגלי. היא לא ידעה את נפשה מרוב החרגשות, כמה נכון! — אמרה מתוך מחשבה עמוקה, וכמה מעציב! — הוסיפה בצער. ונשתתקה.

השכתי שנרדמה, אבל מיד נוכחתי, כי שנית, על מה את חושבת? — שאלתי. כמה מוזר ומכאיב הדבר — ענתה — שיש לנו כל כך הרבה סופרים ומשוררים הכותבים עברית, ובני הנעורים שלנו אינם מכירים אותם כלל. אף אני, לולא באתי הנה, אולי הייתי יודעת את הסופרים רק בשמותיהם בלבד. וגם עתה, עם כל רצוני העז לקרוא את כתבי כל אחד מסופרינו, אין הדבר עולה עדין בירי, כי אני שולטת כהונן בשפה העברית.

ואולם אך עברו חרשים אחדים ולא קראה באופן הפשי את כתבי פריץ, שלום עליכם ואפילו מנדלי מוכרספרים. היא אהבה את ספוריו העממיים של פריץ. פעם שמעתי אותה מספרת את הספור הנחרד, שלש מתנות. מעולם לא הרגשתי את כל עמקו של ספור זה ככפעם הזאת. לאה עמדה כשעיניה בוערות ותארה בצבעים בולטים את העלמה הצנועה בצאתה לפי חומה מבית אביה הרב, את אסונה הפתאמי ואת מותה הטרגי... המתנה האחרונה... היהודי נדכא; את כל רכושו גורו ממנו; רק ירושה קטנה לו — התקוה לשיבת ציון. בשל שקטן של עפר-ארץ-ישראל מוכן היהודי להקריב את חייו! חורת ונרגזת גמרה לאה את ספורה. השכתי, כי היא בוכה. אבל לא: בעיניה היו רק מרי ועקשנות. מאליה עלתה לפני השאלה: מאין לידית נלות זו אהבה כה כבירה לעם ולארץ? הן אידיאלה הנעלה ביותר היה לעבוד לטובת העם והארץ.

ובגורלה היא עלה לעזוב את הארץ... מי שלא ראה כמה סבלה ילדה זו בימים האחרונים לפני הנסיעה לא ראה סבל מיטוי. היא התרחקה מכל חברותיה. בהפסקות שבין השעורים היתה עומדת על יד הלון המסדרון ומשקפת על הרי יהודה שבאופק. מעט-מעט היה ראשה שח ודמעה אחר דמעה היתה מתגלגלת מעיניה העמוקות. כל עמלנו לנחמה עלה בתהו. היא מאנה הנחם. מי שלא הכיר את לאה לא יוכל להבין כמה כאב לבה, לב ילדה בת ארבע-עשרה, היא, שקותה תמיד, כי גם ידיה הקטנות תשמנה לבנה אחת ביסוד חיינו פה, היא— בורחת מהמערכה!

בעת ההיא, עת נענועים נסתרים התעוררו בלבה, היתה מוצאת נחומים בקריאה בספר-ההניך ובשירי ה. נ. ביאליק. בשיריו הלאומיים-העממיים היתה מוצאת הר לקול נפשה המדוכאה.

הוי, כמה הייתי רוצה לברוח — אמרה לי פעם באחד מן הימים ההם — לאחד המקומות הרחוקים והנרחים בארצנו ולעבוד שם... אז יורה לי, או אמצא לי מנוח... שם, בין השבילים לא ישיגוני כל דאגותי... אבל עלי לעזוב את הארץ ולבלות את מיטב-שנות-הנוער בגולה! הלא די לי בסבל שספגתי באוקיינוס הנוראה. עתה עלי לשוב ולחיות בשפלותנו ובאפסותנו. תקותי היחידה שבקרוב אשוב לארץ ולא אעזבה עוד לעולם!

והדמעות שמו לה מחנק ולא יכלה לדבר עוד. רבות ראיתיה בוכה בימים האחרונים, אבל ככה לא בכתה עוד. היא נפלה על צווארי ושתינו בכינו יחדיו.

יזכר בן-מאיר.

ב.

דמותה מרחפת לפני עיני ואוני תצלנה לקול לחשה בדבריה:

אנלה לך... מנוחה לא אמצא... הנה אעזוב את ארצנו ולא אראנה עוד...!

דמעות הציפו עיניה ודוממה המשיכה:

אבל את אל תעשי זאת. הלא את נולדת פה. אשר קרה לי לא יקרה לך.

ואני שתקתי ולא ידעתי מה לאמור לה. מה יועילו נחומי ליגונה הכבד? כלום לא אמרתי לה אז. וכלום לא דברתי אליה גם עת דמעות-הספירה גולו מעיניה.

עוד אזכרה. הימים ימי קיץ, ימי הלמוד האחרונים. חום מחנק מסביב ואיוו עצבות מעיקה נסוכה על הכל. אין משיכה לדמודים. יש רצון לשבת ולחלום. ואזכרה: הבוקה בזרועותיה צעדתי בגנה ותרשרחרש הקשבתי להמית לבה השבור:

לא! פה אשאר! יסעו כלם, יעזבוני, ואני פה אשאר. אהל אשכור ובו אנו. אעבוד ואחיה על יגיע-כפי...!

היא עובתני, אל המדרגות צעדה ונעתה בבכי.
ואחרי כן, כשהיתה כבר שקטה, כשהתרנשותה הראשונה
חלפה ואיזה שקט שלאחר יאוש נה עליה, חפסתי בידה
ובקול-תחנונים אמרה:

בכל זאת אני רוצה להיות מקושרת עם ארץ-ישראל.
הרבה חשבת, איך ובאיזה אופן, ולבסוף עלתה במוחי מחשבה:
עתון יהיה בינינו. פעם באמריקה יצא ופעם בארץ-ישראל.
החומר יהיה משותף. גם מפה וגם מאמריקה. גם בחברת
החברות הנאמנות אשר כאן, ואני בחברה שארכוש שם. פעם
אתן תתקנה ותשלחנה לנו ופעם אנו נעתיק ונשלח לכן...
רחמים אז מלאוני. רציתי לנסות על צוורה, לחבקה.
היא כל כך רצתה להתקשר, כל כך שאף לאיזה קשר ולו
יהיה קפה מאד, שעלה על דעתה לעשות גם דבר זה. לילות
תמימים בודאי חשבה על אודות זה ובתקוה זו השתעשעה
בזמנים האחרונים.

הה, לו מתה, למצער, כאן, בין חברותיה... לו אפשר
היה להרטיב קברה ברמעות...

רחל צברי.

260030

